

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII.

International Law Enforcement Observer VIII.

Bacsó Bernadett

doktorandusz, német nyelvtanár
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Kar
bacso.bernadett@uni-nke.hu

Bánáti Tibor

Dr. oktorandusz, kiemelt főreferens,
rendőr alezredes
Országos Rendőr-főkapitányság,
Bűnügyi Főigazgatóság,
Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály
banati.tibor@uni-nke.hu

Beke József

doktorandusz
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
jozsef.beke@gmail.com

Herczeg Mónika

doktorandusz
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
herczegmonica@gmail.com

Kakócz Krisztián

doktorandusz, tanársegéd,
c. r. alezredes
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Kar
kakocz.krisztian@uni-nke.hu

Molnár Tamás

Dr. doktorandusz
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
mtamas1992@gmail.com

Bacsó Bernadett

A rendőrség diszkriminációja és rasszizmusa mint kutatási terület. Egy problémaorientált állapot/állományfelmérés

Discrimination and Racism in the Police as Field of Research. A Problem-oriented Inventory

A szerzők által feldolgozott téma, a rendőrségi munkában megjelenő diszkrimináció és rasszizmus kiemelt jelentőséggel bír napjainkban. Ezek a jelenségek szorosan összefüggenek, és érzékeny területeknek számítanak. Az ebben a témakörben felmerülő problémák okait keresik a szerzők, Astrid Jakobsen és Jens Bergmann, akik tanulmányukban a német és angol nyelvterületeken végzett kutatások eredményeit mutatják be. Céljuk az, hogy megismertessék, illetve tisztázzák a fogalmakat, és összevegyék a külföldi tapasztalatokat. Mindezek mellett olyan tényezőkre mutatnak rá, amelyek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy ezt a komplex jelenséget differenciáltan lehessen elemezni és kezelni.

A szerzők vizsgálták, hogy a rendőri diszkrimináció és rasszizmus kutatásával összefüggő kihívások megnevezése elősegíti-e a rendőrség megítélésének javítását. A tanulmány négy fő területen keresi a megoldást. Elméleti és módszertani síkon nélkülözhetetlen foglalkozni a jelenségek meghatározásával, valamint a perspektíva, a módszer és a normativitás problémájával. A mű rámutat arra, hogy a rasszizmusról szervezett nyilvános vita középpontjában a rendőrség állt, amelynek egyes diszkriminatívnak ítélt intézkedéseit szemrehányással illették azok a kritikusok, akik úgy vélték, hogy ezek a megnyilvánulások megfelelő képzések mellett elkerülhetők lennének. Kérdésként merül fel, hogy a rendőrök milyen alapon hozzák meg döntéseiket, és hogyan minősíthetők azok hatásai.

A tanulmány egyrészt kitér arra a tényre, hogy mit jelentenek az olyan fogalmak, mint a diszkrimináció és a rasszizmus, másrészt arra, hogy manapság is mekkora jelentősége van a társadalom hatalmi viszonyainak, és ez utóbbiak milyen egyenlőtlenségeket szülhetnek. Említésre kerülnek a műben a rendőri diszkriminációról szóló tanulmányok eredményei, a rendőrségi rasszizmust bíráló nézőpontok, és az ebből fakadó módszertani követelmények. A szerzők kérdéseken, példákon keresztül mutatnak be attitűdöket, gyakorlatokat, struktúrákat, amelyek a jövőben útját állhatják a hátrányos megkülönböztetésnek, és amelyeket fókuszba kellene állítani a rendőrök körében is.

A kutatást három fő területre osztották fel. Elsőként az egyéni attitűdöket és tapasztalatokat vizsgálták. A második terület az egyéni minták összetevése volt az intézményesített gyakorlattal. Harmadszor a cselekvési keretfeltételeket elemezték szerkezeti oldalról, ami azt jelenti, hogy azok, akik ezeken a területeken kutatásokat folytatnak, különböző szinteken, különféle módszertani megközelítésekkel tanulmányozzák az eseteket. Amíg a német nyelvű kutatási területek elszigetelődnek, tehát kevés információt adnak ki, addig az angolszász nyelvterületeket kiterjedt információközlés jellemzi. A rendőrséggel kapcsolatosan felmerülő diszkriminációs jelenségekből azt a következtetést vonták le, hogy stresszes helyzetekben leginkább a rendőrnőknél tapasztaltak rasszista megnyilvánulást, akiknek a munkájában gyakrabban jelentkeznek szélsőséges vagy idegengyűlölő attitűdök és előítéletek.

A szerzők utalnak arra, hogy túlnyomórészt a megfigyelés módszerét alkalmazták a kutatások folyamán. Arra jutottak, hogy amikor az intézkedések során fellép a diszkrimináció, a rendőrök döntéseit legtöbbször nem az etnikai hovatartozás befolyásolja, hanem lényegesebb szempontnak tűnik az egyének lakóhelye, a milió, a személy társadalmi-gazdasági állapota, a nem és az életkor.

Összegzés

A szerzők ismertetik és példákon keresztül bemutatják, hogy a rendőrség munkájában fellelhető diszkriminatív és rasszista vonások mint kutatási terület mennyire nélkülözhetetlen napjainkban. Megfogalmazódnak alternatívák a jelenlegi problémákkal terhes állapot megváltoztatására. A hátrányos megkülönböztetéshez, a jogsértésekhez vezető okok nagyon összetettek, szervezeti, politikai és jogi szinteken is felismerhetők. Szükség lenne a rendőrségen belül szituációs tanfolyamokra, a különféle kommunikációs helyzetek megvitatására, tehát diskurzuselemzésre, a helyes megoldások gyakorlására, a döntéshozatali folyamatok és elvárási struktúrák megbeszélésére, valamint a bekövetkezett esetek dokumentumainak tanulmányozására.

Bánáti Tibor

A terhelttől való információszerzéssel kapcsolatos, a hazugság felismerését szolgáló módszerek, valamint a kihallgatási taktika kritikai vizsgálatának szükségessége – pszichológiai és rendőrségi álláspont

The need for a critical examination of lie detection methods and interrogation/interview tactics for gathering information from suspects: a position paper from psychology and police

A cikk a Német Szövetségi Köztársaság rendőrképzéssel foglalkozó intézményeinek krimináltaktikai oktatási gyakorlatát veszi górcső alá. A német rendészeti oktatásban, az oktatott tananyag összeállításában aktívan részt vevő szereplők gyakran esnek abba a hibába, hogy nem győződnek meg a tárgyban szereplő publikációkban megjelenő állítások és eredmények kellő mértékű tudományos megalapozottságáról. A *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie* című folyóirat hasábjain Lennart May, Teresa Schneider és Malgorzata Okulicz-Kozaryn rávilágít arra a sajnálatos tényre, mely szerint a rendőrképzésben oktatott tudományos eredmények néha csak tudományosnak látszanak, de azok hatékonyságát nem vagy nem elég alaposan vizsgálták. Az írásban hivatkozott kutatási eredmények mindegyike a beismerő vallomások megszerzésére irányuló krimináltaktikai ajánlás, olyan kihallgatási taktikák, melyeket elismert, nagynevű tudósok publikáltak. A szerzők arra hívják fel a figyelmet, hogy a tudományosan nem kellően megalapozott eljárások gyakran vezetnek téves következtetésekhez, melyek a büntetőeljárások során beláthatatlan jogi, erkölcsi és pszichológiai károkat okozhatnak.

A 2022 januárjában publikált tanulmány bevezető részében megtudhatjuk, hogy a német rendőrség döntéshozói és nyomozói rendszeresen kapnak szakmai ajánlásokat többek között a gyanúsítottak kihallgatásának új taktikáiról. Mivel a rendőrség ilyen speciális témákban egyre nyitottabb a korábban zárt szakmai körök eredményein kívüli, úgynevezett „külső” tudományos eredmények megismerésére, a képzésekbe bevonták a német és nemzetközi piaci képzési és továbbképzési kínálatot is. Szakértő iránymutatás hiányában azonban a döntéshozók nem tudják megítélni, hogy ezek közül az ajánlások közül melyeket szabad és érdemes átvenniük a tanításban, majd később a gyakorlati alkalmazásban. A szerzők kiemelik, hogy különösen kockázatosak azok az álltudományos ajánlások, amelyek empirikusan nem teszteltek és nem megalapozottak, de tudományosnak látszanak, így a hatástalan módszer vagy taktika tudományos eredményként kerül elkönyvelésre. Az ilyen eredmények főként azért tűnhetnek megalapozottnak, mert nyelvezetük tudományos, publikálók pedig gyakran szakmailag elismert személyek. A bizonyítottan hatástalan hazugságfelderítési módszerek, a gyanúsítottak kihallgatására alkalmazott taktikák nyomozási hibákhoz, a nyomozói prekoncepciók megerősödéséhez, később esetlegesen téves ítéletekhez vezethetnek. A justizmord pedig beláthatatlan következményekkel járhat az ártatlanul elítéltek számára, a valódi elkövetők felelősségre vonása pedig elmarad.

A fentiek elkerülése érdekében a rendőrségnek kritikusan kell vizsgálnia az új ajánlásokat mind elméleti, mind gyakorlati megalapozottság szempontjából, és csak akkor ültethetik át azokat az oktatott szakanyagok közé, ha megfelelnek a nemzetközi tudományos szabványoknak.

A tanulmány hazugságvizsgáló módszerekkel foglalkozó részében megismerhetjük a hazugságfelderítés verbális és nonverbális indikátorokat használó módszereit. A kutatók különféle elméleti modelleket javasoltak az igaz és hamis állítások megkülönböztetésére. Ilyen például a régóta kutatott kapcsolat a hazugság és az élettani reakciók között. Ez alapján a megtévesztés izgalmat kelt az emberben, aminek olyan élettani reakciókban kell megjelenni, mint például a nagyobb pupillatágulás, fokozott pislogás, verejtékezés. Ezek a megközelítések feltételezik a különbségeket a megtévesztők és az igazat mondók között a nonverbális és olyan paraverbális mutatókon, mint a hangmagasság vagy a válaszadási, várakozási idő. Ezzel együtt az olyan verbális indikátoroknak is láthatónak kell lenniük, mint például a vallomás részletezésének hiánya. A fenti elméleti feltevésrel kapcsolatban számos tanulmány született, ezek eredményeit DePaulo és szerzőtársai egy kiterjedt analízisben foglalták össze 2003-ban. A kutatók összesen 116 tudományos tanulmányt elemeztek 120 független mintával és a hazugság 158 lehetséges mutatójának felhasználásával. Eredményük

alapján az elméleti modellekkel ellentétben a verbális, a nonverbális és a paraverbális viselkedésben csak kevés szignifikáns különbség található a hazugok és az igazmondók között. Azon kevés esetben pedig, amikor szignifikáns különbségeket detektáltak, a hatások olyan csekélyek voltak, hogy egyedi esetekben, így a mindennapi rendőri munkában sem használhatók. Analízisük eredményeként megállapíthatjuk tehát, hogy a korábban elterjedt feltételezésekkel ellentétben a verbális és nonverbális mutatók megfigyelése alkalmatlan a megtévesztések egyértelmű felismerésére. A szerzők további kutatási eredmények bemutatásával igyekeznek rávilágítani azon téves krimináltaktikai megközelítésekre, amelyek alkalmazása súlyos és költséges következményekkel járhat a büntetőeljárások minden érintettje számára. Élesen bírálják azt is, hogy a nyomozók képzésében még mindig szerepelnek ezek a tudományosan kétes hatékonyságú módszerek.

A következő részben az információszerzésről és a beismerő vallomás megszerzésére irányuló kihallgatási taktikákból kaphatunk ízelítőt. Az írók előljáróban leszögezik, hogy a nem hatékony kihallgatási taktikával a nyomozók azt kockáztatják, hogy megbízhatatlan vagy hamis információkat gyűjtenek be a gyanúsítottaktól. Mindez hamis vallomáshoz, majd téves nyomozáshoz vezethet. Több esetet elemezve kimutatták, hogy a kihallgatásból származó hamis vallomások káros hatással lehetnek más, látszólag független bizonyítékokra, mint például az igazságügyi szakértői véleményekre. A helytelen kihallgatási taktikák két fő csoportját mutatják be, az úgynevezett minimalizálást és a maximalizálást. Mindkét taktika kifejezetten a vallomások megszerzésére irányul. Amíg a minimalizálási taktika célja a bűncselekmény súlyosságának és a beismerő vallomás következményeinek lekicsinyítése, addig a maximalizálási taktika ezzel szemben eltúlozza és hangsúlyozza a bizonyítékok és a vallomás következményeinek súlyosságát. Annak ellenére, hogy az ilyen kockázatos kihallgatási taktikákat egyértelműen bírálják és elutasítják a nemzetközi kutatások, továbbra is szerepelnek a német rendőrségi oktatásban és gyakorlatban egyaránt.

Az írás további részében több olyan kihallgatási technikát is megismertetnek az olvasóval, melyek alkalmazása a mai napig gyakorlat, tudományosan azonban nem alátámasztottak, eredményességük és bizonyító erejük legalábbis fenntartásokkal kezelendő. Alkalmazásukkal szembeni legfőbb aggályként azt jelölik meg, hogy hiányos vagy csekély mennyiségű bizonyítékok esetén ezek a módszerek megerősíthetik a nyomozók esetlegesen fennálló preconcepcióit. Ha a kihallgatások során az aggályos kihallgatási taktikák eredményeként beismerő vallomások születnek, akkor szubjektív megerősítést nyer az alkalmazott taktika eredményessége.

Következtetésként a szerzők – mintegy keretbe foglalva írásukat – kiemelik a rendőrség döntéshozóinak és nyomozóinak felkínált áltudományos módszerek

és taktikák veszélyességét. Hangsúlyozzák, hogy az ilyen eredmények a közlő személye vagy a tudós társadalomban betöltött státusza okán tudományosnak tűnnek ugyan, de közelebbről megvizsgálva megállapítható, hogy a módszereket és taktikákat nem ellenőrzik szisztematikusan. Máskor kimutatható a bírált eljárások hatástalansága. Ezekben az esetekben egyedileg kell ellenőrizni, hogy a hazai és nemzetközi szakfolyóiratokban milyen megfelelő, szakértői értékelési folyamattal igazolt módszereket és taktikákat ajánlanak. A lektorált publikációk igazolják, hogy a szakértők alaposan megvizsgálták a tartalmat és a módszertant egyaránt.

Beke József

Közigazgatási tudományok, közbiztonsági igazgatás és a rendészet

Public administration sciences, public security administration and the law enforcement

A szerző a rendészettudomány és a rendészeti kutatások körül az elmúlt években kialakult helyzetet elemzi cikkében. A publikáció kulcskérdése az, hogy a rendőrséget érintő rendészetelméleti kutatások egy független tudományos diszciplína keretében történhetnek vagy társulhatnak-e más tudományágakkal is. A Németországban tartományi szinten működő Rendőrtiszti (Rendészeti) Főiskolák (Deutsche Hochschule der Polizei – DHPol), melyek felelősek a rendőri állomány kiképzéséért, továbbképzéséért és egyben a rendészeti célú tudományos munkáért is, kutatásokat kezdeményeztek és vitát folytattak a rendészettudomány, a közigazgatástan, valamint a közbiztonság kapcsolatáról.

A megoldatlan kapcsolat a rendészet, a biztonság és a tudomány között

Az elmúlt években a Münsterben található német rendőregyetem átfogó, elsősorban tartalommal kapcsolatos szerkezetátalakítás alatt állt. A tanintézetet 1945-ben alapították Németország brit zónájában. Központi rendőriskolaként (Zentral-Polizeischule) hozták létre a rendőrtisztek kiképzésére, mindezzel segítve a háború utáni demokratikus rend megszilárdítását. 1973-ban, az intézményt rendőrakadémiává (Polizei Führungs-akademie) alakították, ahol a tartományok és a szövetségi kormány összes rendőri szervének felsővezetői szintű

képzését és továbbképzését végezték. 2000-ben született döntés arról, hogy az akadémiát egyetemmé alakítják, melyre végül 2006. március 1-jén került sor. Tíz évvel később az intézet egyetemi státuszát megerősítette az, hogy belefoglalták Észak-Rajna-Vesztfália tartomány felsőoktatási törvényébe. A szerkezetátalakítás és az évforduló kapcsán két központi kérdés is felmerült: egyrészt, hogy mely területeken kell a német rendőregyetemnek fejlődnie és hogy mindez milyen tudományos keretrendszeren alapuljon? Az egyetem célja, hogy a rendészettudományt fejlessze. Ez az irány az intézet tudományos koncepciójában is megjelenik, mely kimondja, hogy „... az egyetem feladata a rendészettudomány fejlesztése kutatás, oktatás és továbbképzés révén”. A szerző álláspontja szerint az elmúlt tíz évben nem sikerült önálló tudományágat kialakítani a rendészettudományból. Szerinte ugyanis ilyen tudományág felállításához többek között rendészeti elméletekre és módszerekre lenne szükség, amelyeket azonban a közigazgatási főiskolák és a rendőrségi akadémiák, valamint a rendőregyetem eddig még nem tudtak kidolgozni. Ehhez pedig a következő kérdés is kapcsolható: van-e értelme önálló tudományágat kiépíteni a rendészet összetett, ugyanakkor koherens jelenségéhez, vagy a rendészet inkább szerves része egy átfogóbb biztonsági rendszernek?

A közigazgatás és a rendészet tudományának integratív megközelítése

A szerző alternatív javaslattal él arra az esetre, ha a független rendészettudomány létrehozása nem megvalósítható. Szerinte a rendészettudományt a közigazgatási tudományokban kellene megjeleníteni és rögzíteni, olyan más létező fókuszpontok mellett, mint például a közjog, a közigazgatás vagy a szervezeti szociológia. Az érv egy ilyen jellegű szintézis mellett az, hogy a közigazgatási tudományok jelenleg is intenzív vitákat folytatnak saját tudományáguk orientációjáról, ezért kölcsönösen mindkét tudományterület számára előnyös lehetne a közös gondolkodás. A rendészettudománynak az igazgatási tudományokban való rögzítése két feltételezésen alapul: először is azon, hogy a rendőrség a közbiztonsági igazgatás szerves része, másodsor, a közigazgatási tudományok nagyon sok alapvető eredményt tudnak felmutatni, amelyek a közbiztonság és a rendőrség kutatásához hozzájárulhatnak. A lényeg, hogy a rendészet elválaszthatatlan részét képezi az állam működésének, a közigazgatási tevékenységnek, olyannyira, hogy a rendőrséget a lakosság az államiság meghatározó képviselőjeként érzékeli. A rendőrség legalább ugyanolyan alaposan – adott esetekben erősebben – szabályozott, mint bármely más közigazgatási ág.

A közbiztonsági igazgatás mint kapcsolat a közigazgatás és a rendészet között

A szerző szerint nem igaz az a megállapítás, hogy a rendőregyetem pusztán közigazgatási intézménynek akarja tekinteni magát a jövőben. Éppen ellenkezőleg. Az alkalmazott igazgatási tudományok mind az elmélet, mind pedig a gyakorlat szempontjából releváns ismereteket nyújtanak az államról és a közigazgatásról, és így hallgatólagosan a biztonsági igazgatásról is, amelynek szerves része a rendőrség. Közbiztonsági igazgatásról beszélhetünk szűkebb és tágabb értelemben. Tág értelemben véve a közbiztonsági igazgatás kiterjed valamennyi kormányzati területre, amelyre biztonsági feladatokat bízna.

A szerző megjegyzi, hogy kutatási szempontból is fontos különbséget tennünk külső és belső biztonság között. Az előbbi olyan kutatási megközelítéseket tartalmaz, amelyek a külügyi és biztonsági politikával foglalkoznak, továbbá sok tekintetben a politikatudományhoz kapcsolódik, különösen nemzetközi területén. A belső biztonság ezzel szemben a belpolitika és a politikai rendszerek elemzését jelenti. Az igazgatás területén olyan hatóságokat és intézményeket lehet ide sorolni, amelyek biztonsági feladatokkal vannak megbízva, kiterjedt beavatkozási hatáskörrel rendelkeznek, és főszabály szerint fel vannak ruházva a közvetlen kényszer alkalmazásának jogával.

Összegzés

A szerző következtetést von le a közigazgatási tudományok, a közbiztonsági igazgatás és a rendészettudomány közötti kapcsolatáról. Szerinte a közigazgatási tudományok szempontjából ez azt is jelenti, hogy a közbiztonsági kutatásokat a saját tudományos koncepciójának fókuszaként kell feltüntetni, mely által lefedhető a közigazgatás minden ága. Mindez szoros kapcsolat létrehozását jelenti a közigazgatási tudományok és a közbiztonsági igazgatás kutatásai között. A rendészettudomány számára ez a folyamat tartalmi szempontból összehasonlítható ugyan, de terminológiai vonatkozásban már sokkal nehezebb megoldani. Ha a rendészettudomány, annak a ténynek köszönhetően, hogy a rendőrség a közbiztonsági igazgatás szerves része, akkor a közbiztonsági igazgatással kapcsolatos kutatásokat is befogad. Ez esetben ismét azzal a kérdéssel szembesülünk, hogy miért hívják rendészettudománynak és nem például biztonságtudománynak. Végző soron a fogalmi zavar csak koncepcionálisan és a gyakorlatban oldható fel. A közbiztonsági igazgatással kapcsolatos kutatások kapcsolatot képezhetnek az igazgatási tudományok, valamint a rendészettudományok között,

melyek egy szorosan működő biztonsági rendszer részeként tekintik magukat, nem pedig tudományos entitásként. A cikk másik fontos megállapítása, hogy a közigazgatás és rendészettudomány integratív megközelítése megfelel egy olyan fejlesztési modellnek, amely a többlépcsős folyamatban való együttműködésen alapul. A részt vevő tudományágak lazán összekapcsolt multidiszciplináris együttműködéséből mára eljutottunk az interdiszciplináris együttműködéshez, amelyben már a kutatás és az oktatás közös integratív normáit fejlesztik. Azonban, hogy ezek végső soron független tudományággá fejlődnek-e, továbbra is nyitott kérdés marad.

Herczeg Mónika

Beleegyezés, kényszer és megtévesztés az emberkereskedelem viszonyai közt

Consent, Coercion, and Fraud in Human Trafficking Relationships

Az értekezés mintegy 22 országban végzett kutatás alapján az emberkereskedelem áldozataival és elkövetőivel készített interjúkra alapozott tanulmányok eredményeit felhasználva mutatja be az emberkereskedelem összetett jelenségét. A cikk bevezető része rávilágít arra, hogy az emberkereskedelem során az áldozatok és az elkövetők szembeállításának elemzése gyakran figyelmen kívül hagyja az empirikus valóságot. A „beleegyezés”, a „kényszerítés” és a „csalás” központi fogalmak az emberkereskedelem jogi meghatározásában, mégis gyakran kölcsönös kizsákmányolásról, más esetekben pedig „saját kezdeményezésről” van szó, ami egy összetett „gazdasági” rendszert tár fel, amely egyaránt kiterjed a legális globális ellátási láncokra és a helyi illegális vállalkozásokra. Az áldozatokkal és elkövetőkkel készített interjúk alapján a tanulmány rámutat az olyan jogszabályok, szakpolitikák és programok kidolgozásának fontosságára, amelyek az emberkereskedelem személyes, társadalmi és gazdasági dinamikájára reagálva a kizsákmányolókat és a kizsákmányoltakat helyzetét is figyelembe veszi. A cikk az emberkereskedelemmel összefüggésben nemcsak az úgynevezett ragadozó bűnözőkre összpontosít, akik kihasználják a sebezhető és hiszékeny áldozatokat, hanem ennél egy sokkal bonyolultabb képet tár fel. A kutatás alapján ugyanis időnként maguk az emberkereskedők is áldozatok, akik tudatosan igyekeznek javítani saját életkörülményeiken.

A tanulmány a nemzetközi jog és gyakorlat szempontjából világos különbséget tesz az emberkereskedelem és embercsempészés között, a két bűncselekmény típusát ugyanis a kényszer, erőszak vagy csalás hiánya különbözteti meg.

Hozzáteszi azonban, hogy a gyakorlatban ezen megkülönböztetés kevésbé egyértelmű, hiszen az embercsempészség sokszor alakul át emberkereskedelemmé, elsősorban olyankor, amikor a felek közötti megállapodás nem teljesül, vagy például amennyiben az embercsempész további követeléseket fogalmaz meg az általa nyújtott szolgáltatás megtérítésére. Megállapítható, hogy az emberkereskedelem definíciója a szexkereskedelemtől jóval szélesebb tevékenységi keretet foglal magába, amely a gyermekkereskedelem és a munkaerő-kizsákmányolás mellett kiterjed a koldulásra kényszerítésre, az illegális gyermek-örökbefogadásra, a kényszerházasságokra, a gyermekkatonákra, a kiszolgáltatott emberek által kényszerített kábítószer-kereskedelemre és a szervkereskedelemre is. Az emberkereskedelem különböző formáinak átfedéséből adódó tényállások rámutatnak a szervezett bűnözői csoportok globális elterjedtségére és az ellenük irányuló határozottabb bűnüldözési beavatkozások szükségességére. Ennek ellenére jelen tanulmány megpróbál rávilágítani arra, hogy mind az áldozatok, mind maguk az emberkereskedők olykor a kizsákmányolás többféle formájának vesztesei, mivel a lehetőségeiket a gazdasági verseny, az eladósodás és a bevándorlásellenőrzési rendszerek befolyásolják.

A kutatómunka során a szerzők olyan empirikus tanulmányokra fókuszáltak, amelyekben az emberkereskedelem áldozataival vagy elkövetőivel készített interjúk olvashatók, és amelyeket az elmúlt 20 évben (2000–2019) publikáltak. Ezt az időszakot azért választották, hogy tükrözze a Palermói Jegyzőkönyv által generált globális konszenzust, amely 2000-ben a nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ egyezmény részeként tartalmazta az emberkereskedelemtől és a migráncsempésztől szóló jegyzőkönyveket. Az egyes tanulmányok kiválasztásakor a prioritás az emberkereskedelem során tapasztalt „élmény” megjelenítésére irányult, amelyek olyan kérdéseket érintettek, mint a pénzmosás vagy a szolgáltatók képzése. A szerzők a tanulmányok áttekintését követően azok típusa, helyszínei, módszerei és eredményei alapján egy olyan rendezőelvet dolgoztak ki, amely tükrözte a Palermói Jegyzőkönyvben és a tágabb értelemben vett nemzetközi jogban meghatározott, a beleegyezésre, a kényszerítésre és a csalásra fókuszáló elemeket. A fent említett elemzői tevékenység a későbbiekben kiterjedt további strukturális tényezőkre, mivel az áldozatokkal és az elkövetőkkel folytatott interjúk szélesebb körű befolyásolási szempontokra engedtek következtetni.

A beleegyezés, a kényszerítés és csalás szempontjainak kibontása során a tanulmány kiemeli, hogy az áldozatokkal vagy elkövetőkkel készített interjúk empirikus eredményei alapján a legtöbb felnőtt áldozat gyakran valóban beleegyezett az őket kizsákmányoló megállapodásokba, amennyiben kétségbeesett helyzetekben találták magukat. Továbbá, gyakran előfordul a függőségi viszony

az áldozatok és a kizsákmányolók között, legalábbis a kezdeti időszakban. A beleegyezéshez hasonlóan a kényszerítés is csak az adott kontextusban értelmezhető megfelelően. A kényszerítés lehet közvetlen (például fizikai fenyegetés, nemi erőszak vagy emberrablás), azonban a bemutatott esettanulmányok alapján a kényszerítés gyakrabban jelenik meg közvetett (azaz az egyénre gyakorolt nyomás) formájában. A csalás elsődleges célja általában a megtévesztés által történő vagyonszerzés. A pénzszerzés mindig központi eleme az emberkereskedelemnek, vagyis az áldozat becsapása azáltal, hogy kihasználásra kerül annak anyagi bizonytalansága.

A tanulmány szerint a beleegyezés, kényszerítés és megtévesztés kérdései általában közvetett és nem egyértelmű módon jelennek meg az emberkereskedelem kapcsolataiban. A személyes szint mellett három nagyobb strukturális tényező kényszerítheti az embereket az emberkereskedő vagy az áldozat szerepébe: a családi élet biztonsága, a bevándorlási szabályok sajátosságai, valamint az illegális migráció költségei.

Az áttekintett tanulmányokból kitűnik, hogy az anyagi bizonytalanság sok esetben „racionális döntéssé” teszi a kizsákmányoló helyzetbe történő beleegyezést, és így az áldozatok gyakran nem is tekintik magukat áldozatnak. Perkins és Ruiz tanulmányában a 40 kiskorú, szexuálisan kizsákmányolt áldozat egy része nem tekintett magára áldozatként. Ezek a gyerekek tevékenységüket úgy mutatták be, mintha a szexszel saját elhatározásukból, számukra szükséges dolgokért „kereskedtek” volna. Különösen igaz volt ez azok esetében, akik családi háttérükből kifolyólag mentális vagy szerhasználati problémákkal küzdöttek. Hasonló helyzet azonban felnőtt áldozatok esetében is megfigyelhető; a tanulmány által vizsgált ügyekben közös, hogy a kizsákmányolt áldozatok gazdasági nehézségei jelentették az ösztönzést, nem ritkán azért, hogy családjukról gondoskodni tudjanak.

Az anyagi kilátástalanság a kockázati tényezők halmozódásával olyan helyzethez vezethet, amelyben kecsesgető a pénzkereseti lehetőség elfogadása. Ugyanakkor a kereskedők elvárják a segítség visszafizetését is. Az áldozatok gyakran nem számolnak azzal, hogy kizsákmányolóik milyen költségek megtérítését (például szállás, étkezés, ruházat stb.) várják el tőlük, így az „adósság” beláthatatlan ideig fennmaradhat. Az áldozatok helyzetét különösen megnehezítheti, hogy gyakran híján vannak a megbízható szociális hálónak, így a toborzók hitetgetései a szebb és könnyebb életről könnyen táptalajra találnak. Ezt még tovább súlyosbítják azok a strukturális egyenlőtlenségek, amelyek eredményeként a nőket aránytalanul sújtja az oktatás és a munkaerő-piaci lehetőségek hiánya.

Az egyes emberkereskedők marasztalása mellett érdemes tekintettel lenni arra is, hogy a bevándorlással kapcsolatos nemzeti szabályozás hogyan vezethet

ahhoz, hogy a potenciális áldozatok magas kockázatokat vállaljanak minimális szükségleteik kielégítése érdekében. Az Egyesült Államokból hozott példa rámutat arra, hogy a farmokon dolgoztatott – gyakran gyerekként az országba csempészett – közép-amerikai áldozatokat idővel arra biztatták, hogy maguk is toborozzanak újabb munkásokat, és évekkel később is hálát éreztek csempészeik iránt, amiért állták az illegális belépésük költségeit.

Az olcsó munkát elváró iparágak különösen alkalmasak arra, hogy a kizsákmányolás helyszíneivé váljanak a migráns munkavállalók számára. Rámutat erre a halászhajón dolgozó koreai munkások példája, akiknek embertelen, veszélyes körülmények között kellett dolgozniuk, az új-zélandi állam azonban nem tett semmit védelmük érdekében, sőt idővel deportálásukról döntött.

A nyugati országok által a migráció útjába állított akadályok még tovább növelhetik az emberkereskedelem kockázatát. Az alternatív útvonalak és illegális határátlépési módok keresése könnyű bevételi forrást jelentenek az emberkereskedőknek és embercsempészeknek. Az illegális határátlépést sújtó pénzügyi szankciók sok esetben még tovább növelik a határátlépők eladósodottságát, ami akár több generáción át is fennmaradhat.

Az érem másik oldalát jelenti, hogy a kambodzsai emberkereskedőkkel folytatott interjúkból kiderül, hogy munkalehetőség híján bevételi forrást és ezáltal a túlélést jelentette az illegális lehetőségek megragadása, így maga az embercsempészség és az emberkereskedelem.

A tanulmány rámutat arra, hogy az emberkereskedelem áldozatai nem minden esetben hiszékenyek, de elkeseredésük és kilátástalanságuk sok esetben oda vezet, hogy a jobb élet reményében olyan (magas kockázatú) ajánlatokat fogadnak el, amely végletes eladósodásukhoz vezet, ami rendkívül nagy kockázatnak teszi ki őket. Az emberkereskedők célkeresztjébe általában olyan csoportok kerülnek, akik hajlandók fizetni vagy adósságot vállalni annak érdekében, hogy országhatárokon átjussanak vagy gyorsan (és illegálisan) bevételhez jussanak.

A tanulmány állítása, hogy a kereskedők sok esetben kegyetlenségből nem fizetnek a kizsákmányolt áldozatoknak, de előfordul, hogy maguk is kilátástalan helyzetben vannak, és nem is tudnának fizetni (például saját bevétel hiányában), és ezzel az emberkereskedők és áldozatok közötti határ is elmosódik. Az elemzés korláta azonban, hogy már lezárult ügyek vizsgálatán alapul, ezért szükség lehet további tanulmányok elvégzése is.

A cikk a kizsákmányoló kereskedők és hiszékeny áldozatok hagyományos narratívájához képest egy új, komplexebb képet mutat be, rávilágítva arra, hogy az emberkereskedelem jelensége nemcsak a beleegyezés, kényszerítés és megfélemlítés problémáján keresztül vizsgálható, hanem annak megértéséhez az események komplex vizsgálatára is szükség van.

Kakócz Krisztián

**„Iszlámofóbia” – egy tudományosan nem létező kategória.
Kritikai elemzés a szelektivitás hiányára
és a széles körű tartalomra**

**„Islamophobia” - a scientifically non-existent category. A critical analysis
of the lack of selectivity and the broad content**

A nyugati világban az iszlámmal és a jelentősen növekvő számú muszlimokkal szembeni széles körű, különböző formákban megjelenő ellenséges magatartás figyelhető meg, melyek összességére a köznapi nyelvben általánosan elterjedt az iszlámofóbia kifejezés használata. A cikk elsődlegesen arra a kérdésre keresi a választ, hogy miként lehetne ezt a jelenséget és a használt kifejezést tudományos igénnyel egységes koncepcióban megragadni anélkül, hogy tartalma és jelentése konkrétan meghatározott volna.

Mit is jelenthet a köznapi nyelvhasználatban általánosan elterjedt iszlámofóbia kifejezés? Mi a különbség a muszlim és az iszlám között? Miért beszélünk fóbiáról, mit jelent ebben a formában? Mit takar az iszlámtól mint vallástól, kultúrától, életmódtól való félelmek összességét? Félelmet a muszlim emberektől vagy a velük szemben széleskörűen tanúsított konkrét, egyénekre vonatkozó vagy már eleve csoportos jellegű hátrányos megkülönböztetést? A muszlimok között is létező, az iszlámnak mint hitnek eltérő értelmezéséből kiinduló évszázados ellentéteket, avagy a felvilágosult iszlámértelmezést?

Egyáltalán létezik-e ilyen gyűjtőfogalom? Hogyan lehetne a jelenséget egységes koncepcióba helyezni, valamint a köztudatba általánosan használt, meglehetősen kevésbé konkretizálható kifejezést egyértelműsíteni? Egyáltalán lehetséges-e ilyen széles körű jelentéstartalomnak egy kifejezés általi átfogó, ám pontos, tudományos szempontból is egyértelmű megjelenítése?

A tanulmány elsődlegesen ezen fogalmak jelentésére, és azok tartalmi elemeinek azonosítására, elkülönítésére, valamint legfőképpen ennek szükségességére keresi a választ, vizsgálva a mérsékelt és a szélsőséges értelmezési formákat. Sorba veszi és vizsgálja a német nyelvterületen (Ausztria, Németország) a témához kapcsolódóan megjelent kiadványokban szereplő fogalomértelmezéseket.

A szerző a cikk elején megállapítja, hogy az iszlámofóbia kifejezés jelentésbeli tartalma nem egyértelműen meghatározott, a fogalmat széleskörűen alkalmazzák egymástól teljesen eltérő tartalmú jelenségekre is. A fogalom alatt döntő többségében a muszlimokkal szembeni, mint konkrét csoporthoz való tartozáson alapuló megkülönböztetést értenek.

Ide sorolhatjuk az emberi jogi szempontokat előtérbe helyező „iszlámkritikától” kezdődően a fejkendőt viselő nők sértegetésén és a muszlim hívők elleni erőszakos cselekményeken át a mecsetek felgyújtásáig, valamint a muszlimoknak kizárólag mint terroristákkal való azonosításáig terjedő nézeteket. A felsorolt jelenségek között nem tehetünk egyenlőséget, mivel az általuk okozott sérelmek következményei jelentős mértékben eltérhetnek egymástól, hiszen például a sértegetés kevésbé veszélyes, mint mondjuk a gyújtogatás. A különbségek érzékeltetése miatt mindenképpen indokolt az általánosan használt iszlamofóbia gyűjtőfogalom elemzése, a jelentéstartalom elkülönítése, illetve pontosabb jelentéstartalmú fogalmak használata.

A tanulmány elemzi Farid Hafez osztrák politológus és újságíró iszlamofóbiával kapcsolatos műveit, fogalomértelmezését, aki az európai „*Iszlamofóbia-kutatás Évkönyv*” (Hafez, Farid: Islamophobia in Austria. National Report 2018 Austria) szerkesztője és az „*Európai Iszlamofóbia Jelentés*” (Bayrakli, Enes/Hafez, Farid: European Islamophobia Report 2018, Ankara, 87–125.) című mű társszerzője. A szerző nem ért egyet Hafez megállapításával, mely szerint az iszlamofóbia egyenértékű volna az iszlámellenes rasszizmussal, mivel nézete szerint így egy nehezen behatárolható jelenséget magyarázna a szintén nehezen konkretizálható tartalmú fogalommal.

Az általánosan elterjedt iszlamofóbia mellett széleskörűen használatosak az „iszlámkritika”, „muszlimofóbia”, „muszlimkritika” vagy „muszlimellenes rasszizmus” fogalmak is. Valamennyi fogalom közös ismérve, hogy muszlimokkal szembeni negatív tartalmat közvetít. A velük való szembenállást hirdető csoportok részéről politikai „szlogenként” is felhasználhatók, egyes szélsőséges nézeteket vallók esetében pedig a kifejezés a muszlimokkal szembeni gyűlöletet képviseli.

Megállapítja, hogy a fogalom alatt döntő többségében a muszlimokkal szembeni, mint konkrét csoporthoz való tartozáson alapuló megkülönböztetést értünk.

Annak érdekében, hogy a fogalmakon mindenki ugyanazt a tartalmú tevékenységet, jelenséget értse, szükség van arra, hogy minden egyes konkrét fogalomhoz egyértelmű tartalmat társítsunk, illetve széleskörűen és következetesen alkalmazzák azokat. Ennek hiánya jelentős félreértésekhez vezethet. Az elkülönítés hiánya vezethet az iszlamofóbia alatt értett jelenségek, attitűdök negatív tartalmú, gyakran kifejezetten gyűlöletkeltésen alapuló vélemények politikai eszközként történő felhasználásához.

A szerző egyetért Hafez fogalomértelmezésénél azzal az állítással, hogy az „iszlám” és a „muszlim” kifejezések fogalmilag és tartalmukban is gyakran összekeverednek, holott az iszlám magát az iszlám hitet, a vallást, míg a muszlim alatt az iszlám vallás hívőit kell érteni. Hangsúlyozza, hogy ezeket nem

szabadna azonosnak tekinteni, sőt élesen el kell különíteni a muszlimokkal mint egy egyértelműen meghatározható embercsoporttal szembeni általános ellenségességet, idegengyűlöletet, illetve az iszlámmal mint vallással szembe helyezkedő kritikai észrevételeket. A korábban használt fogalomértelmezések erre egyáltalán nem voltak tekintettel. Kiemeli, hogy ezek sem külön, sem együttesen nem fedik le az iszlamofóbia kifejezést.

Példaként említi a nők hátrányos megkülönböztetését. Amennyiben ugyanis több autonómiát követelünk a muszlim nőknek, úgy az iszlám ide vonatkozó kritikája kifejezett előnyöket biztosítana a muszlim nők részére. Megállapítja, hogy nem csak Hafez fogalomértelmezése hagyja figyelmen kívül az iszlám-fóbia értelmezésének különbségeit.

Hafez munkássága sok kritikát kapott. Szélsőséges szervezetekkel is kapcsolatba hozták, mint például a Muszlim Testvériséggel, szerinte igazságtalanul.

A cikk említést tesz a felvilágosult iszlámkritika jelenségéről. Kifejti, hogy nem volna szabad a felvilágosult iszlámkritikát az iszlám vallás sarkalatos kérdéseivel és értelmezésével foglalkozó írásokat és a modernkori iszlám államfelfogásról szóló műveket azonos elbírálás alá vonni a muszlimok elleni szélsőséges idegengyűlölő uszítással, mivel így az negatív tartalommal ruházza fel az egyébként építő jellegű, előremutató kezdeményezéseket is. A mű megemlíti a másként gondolkodó muszlimokat, illetve a kritikus tudósokat is.

A liberális iszlámkritika esetén megállapítja, hogy azt nyilvánosan főként a keményvonalas iszlám részéről érik támadások. Az ő érdeküket elsődlegesen abban látja, hogy az iszlámmal szembeni kritika ne váljon el a muszlimokkal szembeni szélsőségesen ellenséges magatartásra vonatkozó kritikától, hanem azzal együtt elítélhető legyen. Így próbálják meg teljes mértékben hiteltelenné tenni a számukra elfogadhatatlan – akár az adott politikai rezsimre veszélyt jelentő – felvilágosult valláskritikát, illetve megbélyegezni vagy ellehetetleníteni a másféleképp gondolkodó muszlimokat vagy a fundamentalizmus-kritikus kutatókat.

Rávilágít arra is, hogy az iszlamofóbia alatt értett – a muszlimokkal szembeni – ellenséges magatartás jelensége nem egyoldalú, hanem kölcsönös. A muszlimok között ugyanúgy elterjedt a német nyelvterületen élő többségi társadalom attitűdjeitől egyértelmű, mérhetően erősebb vallási orientáció, a szegregációra való hajlam, az idegengyűlöletből adódó antiszemitizmus, a homofóbia jelensége, valamint az előző csoportokra irányuló erőszakos magatartási formák széles köre.

A cikk szerzőjének végkövetkeztetése az, hogy az iszlamofóbia kifejezést általános jelleggel ki kellene váltani a jelenséget tartalmilag sokkal kifejezőbb, konkretizálóbb, szűkebb tartalmú „muszlimokkal szembeni ellenségesség” kifejezéssel. A megfogalmazás legkevesbé sem vonja kétségbe azt, hogy valós,

széles körben létező, tág tartalmú jelenséggel állunk szemben. A fogalom szándékosan nem tartalmazza az „iszlám” kifejezést, mivel a szerző nézete szerint az ellenséges magatartás nem az iszlám vallás, a konkrét hit, hanem különböző okokból egy bizonyos embercsoport – a muszlimok – ellen irányul. Az okok széleskörűek lehetnek, például a muszlimok általános hozzáállása a nők helyzetéhez, a zsidó közösségekhez, a homoszexualitás jelenségéhez stb. Az „ellenségeskedés” alatt szűkebb értelemben az elutasító attitűdöket, a kritikát, míg tágabb értelemben az ezekből kiinduló konfrontációkat és az ezekhez kapcsolódó erőszakos magatartási formák összességét érti.

Az iszlamofóbia kifejezés alatt kifejezetten az iszlám vallásnak, valamint értékeinek a felvilágosult emberi jogokon alapuló kritikájától kezdődően az iszlám hit alapelveinek szigorú elítélésig, kétségbevonásáig, akár teljes elutasításig terjedően értelmezi. Megjegyzi, hogy ez nem kizárólag az iszlám sajátossága, hiszen más vallások esetében is tapasztalható az adott hitre jellemző állítások megkérdőjelezése, amely a szigorú racionalitáson alapuló kételkedésből kiinduló kritikától kezdődően a teljes tagadással járó elutasításig terjedhetnek.

A tanulmány arra a problémára keresi a megoldást, hogy milyen módon lehetne az iszlám vallással és követőivel, a muszlimokkal szembeni megkülönböztetést azok megjelenési formái és céljaik alapján következetesen elkülöníteni, és mindegyikre kizárólagosan vonatkozó egyértelmű fogalmakat alkalmazni. Igyekszik rávilágítani arra, hogy ennek hiánya – álláspontja szerint – ahhoz vezethet, hogy a többségi társadalom részéről tanúsított kritikus hozzáállás általánosan főképp a legsúlyosabb, legkevésbé elfogadható cselekményekből indul majd ki. A művet mindazok számára javaslom, akik szakmájuk, saját érdeklődési körük, avagy személyes tapasztalataik, érintettségük miatt kerülnek kapcsolatba a Nyugat-Európában élő muszlimokkal vagy hitükkel.

Molnár Tamás

A klímaváltozás kriminológiája

Climate Change Criminology

Üzlet, pénz, környezetvédelem. Ritka az olyan tudományos munka, amelyet nemcsak a környezet védelme iránti lelkesedés, hanem a józan, tudományos elemzés jellemez. Rob White „*Climate Change*” című könyve világosan rámutat arra a tényre, hogy az uralkodó társadalmi-gazdasági, ideológia érdekek és az ezt kiszolgáló rendszer jelenti a környezetre a legnagyobb veszélyt. Ki kell mondani: az ökológiai rendszert az üzleti sikerek elérése érdekében tesszük

tönkre. Az állami fellépés a környezetvédelem területén a befolyásos egyének és vállalatok javára torzul. Ennek szembeötlő példája, hogy a jogi szabályozás – főleg a büntetőpolitika vonatkozásában – olyan területekre koncentrálnak, amelyek gazdasági hatása elenyésző.

A könyv – témáját tekintve – egy szakmájában kimagasló zöld kriminológus szemüvegén keresztül foglalkozik a klímaváltozással, mint napjaink legfontosabb társadalmi-környezeti problémájával. Egyértelműsíti: a környezet pusztulása elsősorban a transznacionális vállalatok tevékenységének következménye.

A mű nyolc fejezetben, logikusan tárja az olvasó elé az éghajlatváltozás kriminológiai vonatkozásait azzal, hogy a problémák megoldásának eszközeként a nemzetközi bűncselekmények katalógusának kibővítését vízionálja egy ötödik emberiesség elleni, úgynevezett ökokid bűncselekménnyel.

A könyv megírásának célja egyértelműen az volt, hogy a szerző kidolgozza azokat az elméleti és gyakorlati kérdéseket, amelyekkel a kriminológusoknak foglalkozniuk kell a klímaváltozással kapcsolatban, hiszen – a szerző szavával élve – „*a hallgatás a változás tagadásának az egyik formája*”.

Az első fejezet a klímaváltozás kriminológia által vizsgálандó kérdéseit részletezi, megalapozva ezzel a további fejezetek koncepcionális és elméleti alapját.

A következő fejezet az ökokid egyik formájaként – tehát emberi magatartásként – definiálja a globális felmelegedést, és empirikus kutatásokra támaszkodva arra a következtetésre jut, hogy egyértelműen a magánprofit védelme tölti ki tartalommal azt, amit valaha „közérdeknek” nevezünk. A kapitalizmus világában rendszerszintű kényszerek között élünk, ahol azért húzódik rendszer szinten feszültség a gazdaság és az ökológia között, mert egyik állam sem érdekelt a saját maga és üzleti partnerei tevékenységének korlátozásában.

Az éghajlatváltozáshoz vezető és annak következményeként előálló bűnözés tipizálását tartalmazza a harmadik fejezet, amely empirikus kutatások alapján vetíti előre az erőszakos bűnözés, és a migráció arányának – hőmérséklet emelkedésével párhuzamosan bekövetkező – növekedését, továbbá a kibocsátási kvóták által árucikké váló légszennyezés által életre hívott új típusú bűnözési formák megjelenését.

A negyedik fejezet a klímaváltozás következtében bekövetkező katasztrófákkal és azok társadalmi vetületeivel foglalkozik, miközben világosan kifejti: a transznacionális vállalatok következtében nem a természeti adottságok, hanem a piaci viszonyok szabják meg az egyes államok nemzetgazdasági jellemzőit. Sérelmezi különösen a termelői piacok megszűnését, a nemzetközi függőségi kapcsolatok kialakulását és megszilárdulását.

Az ezután következő fejezet az áldozat fogalmára fókuszál, és – a hagyományos viktimológiai perspektívák mellőzésével – ekként értelmezi az ökoszisztéma

valamennyi biotikus és abiotikus összetevőjét. Kiemeli, hogy az áldozattá válás kockázata és a társadalmi pozíció fordítottan arányos, a kettészakadó világban egyre nő a „megbélyegzettek” tábora a „kiváltságosokkal” szemben.

A hatodik fejezet a globális kapitalizmust a Föld szisztematikus pusztításával azonosítja, amely folyamat felhajtóerejeként a transznacionális vállalatok tevékenységét, valamint az általuk elérni kívánt profitot jelöli meg. Üzenete egyértelmű: a politikában jelenleg bizonyos magánérdekek dominálnak a közérdek felett, ezért a büntető igazságszolgáltatás rendszere elfogult bizonyos – gazdaságilag meghatározó befolyással rendelkező – csoportokkal és/vagy osztályokkal szemben. A javak és szolgáltatások elosztása piaci alapon, profitorientáltan valósul meg, nem pedig közösségi igényekhez, ökológiai adottságokhoz igazodóan. A szabadpiac illúziójának háttérében koncentrált tulajdoni viszonyok húzódnak meg, ennek okán a környezet állagának globális romlásáért azok tehetők felelőssé, akik az elit tagjai, vagy egy-egy szektorban nagy társadalmi tekintéllyel vagy befolyással rendelkeznek és társadalmilag káros magatartást tanúsítanak. Ezzel a szerző a genocídium sajátos típusaként írja le a környezet iparosítás általi pusztítását, amelyet a szándékosság és a következmények előre látása jellemez.

Az intézményes reakciókat vizsgálva a hetedik fejezet arra a megállapításra jut, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények nyomozása nemzetközi együttműködést igényel, továbbá az ítélkezésnek is nemzetközi büntetőbíróóság előtt kellene történnie. Ennek nemzetközi jogi előfeltétele lenne azonban a környezethasznált ökológiai alapú, világosan megfogalmazott, erga omnes hatályú – keret – szabályozása. A világpolitika ezzel ellentétben a nemzetállamokra koncentrált a transznacionális vállalatok helyett. A jogalkotás és a jogalkalmazás terén bekövetkező változásokhoz azonban sürgető társadalmi fellépésre van szükség.

Az utolsó fejezet egyértelművé teszi, hogy a kriminológia csak akkor tudja szolgálni a klímaváltozás elleni fellépést, ha mellőzi a nemzetállami és egyéb érdekek szolgálatát. A védendő érték maga a Föld, illetve ennek immanens elemeként az emberiség, ezért elkerülhetetlen a jelenlegi tulajdoni viszonyok megreformálása mellett a közérdek érvényre juttatása az erőforrások kiaknázása felett. Csak ez eredményezheti a földre, vízre, levegőre, valamint az energiára vonatkozó, ökológiai szempontból kevésbé hátrányos döntések meghozatalát.

A mű relevanciája abban áll, hogy fontos vitát indít a klímaváltozás elleni intézményes fellépés strukturális kialakításának lehetőségeiről, hozzájárulva ezzel a környezetvédelmi és kriminológiai ismeretek egyidejű bővítéséhez. A kérdés csupán az, hogy ennek hatására milyen gyakorlati változások fognak bekövetkezni, tekintettel arra, hogy a klímaváltozás tényének kérdésében mintegy három évtizede egyetértés van, ugyanakkor a technológiai alapú piacszerzésen,

az úgynevezett „zöld kapitalizmuson” kívül nem sok érdemi lépés történt. Az eddigi erőfeszítések eredménye ökológiai értelemben maga az eredménytelenség. A témáról való diskurzus fontossága és a felvetett kérdések aktualitása mindemellett azonban vitathatatlan.

Köztudott, hogy a rendőrség kizárólag jogi alapokon lép fel a környezeti bűncselekmények elkövetői ellen. Ezzel szemben sem a kriminológiát, sem a rendészettudományt nem köti ez a béklyó akkor, amikor – annak ellenére, hogy mára a kriminálpolitikát a tudománytól való függetlenség jellemzi – olyan tudományosan megalapozott állításokat fogalmaz meg, amelyek az ökológiai rendszer védelmét szolgálják.

Javasolom a könyvet jogásznak, kriminológusnak és jogalkalmazónak, továbbá mindazoknak, akik úgy gondolják, hogy a környezetvédelem jogszabályokban visszatükröződő értékrendszere jelenleg azért nem megfelelő, mert a szabályozás súlypontja – kiemelten a büntetőjog területén – nem az ipari termeléshez szervesen kötődő magatartásokra tevődik.

Felhasznált irodalom

- Albanese, J. S., Broad, R. & Gadd, D. (2022). Consent, Coercion, and Fraud in Human Trafficking Relationships. *Journal of Human Trafficking*, 8(1), 13–32. <https://doi.org/10.1080/23322705.2021.2019529>
- Aronson, E. & Tavris, C. (2009). *Történeki hibák (de nem én tehetek róla) Az öngazolás lélektana*. Ab Ovo Kiadó.
- Irk F. (2021). *Megbüntethetetlen bűnök I-II*. Bíbor Kiadó.
- Jens, B. & Astrid, J. (2021). Diskriminierung und Rassismus der Polizei als Forschungsfeld. Eine problemorientierte Bestandsaufnahme. *SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, 4, 45–57. http://dx.doi.org/10.7396/2021_4_D
- Lange, H.-J. (2019). Verwaltungswissenschaften, Öffentliche Sicherheitsverwaltung und Polizei. *SIAK-Journal – Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und polizeiliche Praxis*, 2, 31–44. https://www.bmi.gv.at/104/Wissenschaft_und_Forschung/SIAK-Journal/SIAK-Journal-Ausgaben/Jahrgang_2019/files/Lange_2_2019.pdf
- May, L., Schneider, T. & Okulicz-Kozaryn, M. (2022). Notwendigkeit einer kritischen Prüfung von Methoden zur Lügenerkennung und Vernehmungstaktiken zur Informationsgewinnung von Beschuldigten: ein Positionspapier aus Psychologie und Polizei. *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 16, 138–143. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11757-021-00703-7>
- Pfahl-Traugher, A. (2021). „Islamophobie“ – eine unwissenschaftliche Kategorie Eine kritische Analyse zu inhaltlicher Diffusität und mangelnder Trennschärfe. *SIAK-Journal – Zeitschrift für und polizeiliche*, 3, 4–15.

Romanek J. & Solymosiné Tauszik N. (2004). *Daktiloszkópia 1904-2004*. BM Kiadó.
White, R. (2018). *Climate Change Criminology*. Bristol University Press.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Bacsó B., Bánáti T., Beke J., Herczeg M., Kakócz K. & Molnár T. (2022). Nemzetközi Rendészeti Figyelő VIII. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2685–2704. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.8>